

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ

*Диха М.В., к.е.н., доц., доцент кафедри економіки
підприємства і підприємництва,
Коб'ялко І.В., студент,*

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

Інвестиції є засобом досягнення реальних структурних зрушень у національній економіці, технічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- й макрорівнях і, головне, покращення життєвого рівня населення. У результаті інвестування коштів в економіку збільшуються обсяги виробництва, розвиваються галузі, підприємства. З входженням України в ринкову систему господарювання з'ясуванню економічної сутності інвестицій надається все більше уваги.

Існують дві версії погодження терміну «інвестиція». Одна група авторів вважає, що цей термін походить від латинського слова «investio», що означає «одягати»; інша – від латинського «invest», тобто вкладати [4]. Інвестиції – це вкладення капіталу з метою його збільшення. Саме слово «капітал» має два джерела походження – «caput», що з латинської мови означає голову чи власника худоби, або «capitalis» – головний, основний [5]. «Капітал» у широкому значенні являє собою все, що здатне приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів і послуг. Між інвестиціями і капіталом існує нерозривний взаємозв'язок. Нове виробництво неможливо розпочати без капіталу, так і існуюче виробництво потребує витрат на його функціонування, оновлення засобів виробництва тощо.

Категорія інвестицій у вітчизняній і зарубіжній літературі визначається по-різному, виникають і розвиваються наукові підходи до їх оцінки, а також форми, методи та принципи інвестування.

Необхідно зауважити, що навіть у сучасній економічній літературі термін «інвестиції» ідентифікується з терміном «капітальні вкладення». Таке визначення, на нашу думку, звужує поняття інвестицій, оскільки ці два поняття не збігаються кількісно й відрізняються якісно. Інвестиції можуть здійснюватися в оборотні активи, в різноманітні фінансові інструменти (акції, облігації), а також в окремі види нематеріальних активів. Отже, капітальні вкладення повинні розглядатися як одна з форм інвестицій.

Найбільш повне й вичерпне визначення інвестицій знайшло своє відображення в Законі України «Про інвестиційну діяльність» [3], де під інвестиціями розуміють усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток

або досягається соціальний ефект. Це визначення, в цілому, відповідає міжнародному підходу до уявлень про інвестиційну діяльність як процес вкладення ресурсів (благ, майнових й інтелектуальних цінностей) із метою отримання прибутку в майбутньому.

Розглядаючи процес здійснення інвестицій з метою досягнення соціального ефекту потрібно зазначити, що цей ефект може досягатися не лише за рахунок прямих інвестицій у підприємництво, а й за рахунок збільшення доходів від інвестиційної діяльності і відповідних надходжень до держбюджету, що використовується в подальшому на фінансування соціальних програм.

У вітчизняній науці найбільш розповсюдженим є розуміння сутності інвестиції як вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Саме на цій меті інвестування зосереджують увагу зарубіжні економісти. Так, Нобелівський лауреат з економіки У. Шарп зазначає: «У найбільш широкому розумінні слово «інвестувати» означає «розлучитися з грошима сьогодні, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому» [5].

Посилення процесів глобалізації та регіоналізації, що характеризують сучасний розвиток світової економіки, вимагають більш широкого тлумачення інвестицій, пов'язаних з прискореним науково-технічним розвитком продуктивних сил, посиленням ролі економічних факторів з особливостями формування і використання людського капіталу. Таким чином, під інвестиціями необхідно розуміти ті економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробництва, так і інвестиції в «людський капітал», які на сучасному етапі розвитку економіки набувають усе більшого значення, тому що саме результатом людської діяльності є будинки і споруди, машини й обладнання і, що найголовніше, основний фактор сучасного розвитку – інтелектуальний продукт, що визначає економічне становище країни у світовій ієрархії держав. До останніх належать витрати на освіту, наукові дослідження, підготовку кадрів тощо. На якість людського капіталу впливає й інфраструктура, тому інвестиції в соціальну інфраструктуру є водночас інвестиціями в людський капітал.

В економічній літературі представлено різні підходи та методи класифікації інвестицій [2, 4, 5], інвестиції класифікують за такими ознаками: за об'єктами вкладення капіталу; метою інвестування; формами власності капіталу, що інвестується; джерелами фінансування інвестиційної діяльності; відтворювальною спрямованістю; територіальною ознакою; періодом здійснення; рівнем інвестиційного ризику; галузями економіки; критерієм спрямованості дій.

За об'єктом вкладення капіталу виділяють:

1) реальні чи капіталоутворюючі інвестиції, під якими розуміють вкладення коштів у реальні активи, як матеріальні (будівлі, споруди, обладнання, приріст матеріально-виробничих запасів), так і нематеріальні (ліцензії, патенти, права користування природними ресурсами, «ноу-хау») тощо;

2) фінансові інвестиції до яких належать вкладення капіталу в розробку проектів, у купівлю акцій, облігацій та інших цінних паперів різних підприємств і установ, випущених державою або приватними юридичними особами.

За формами власності розрізняють інвестиції приватні, державні, іноземні та спільні.

За метою виділяють такі інвестиції:

1) вимушені, викликані такими обов'язковими обставинами, як, наприклад, підвищення надійності та техніки безпеки на виробництві, екологія тощо;

2) ринкові, тобто підприємство інвестує у вдосконалення продукції або ж диверсифікацію виробництва з метою збереження позицій на ринку;

3) антизатратні – такі інвестиції дають змогу підвищити продуктивність праці й прибутковість підприємства;

4) дохідні, що покликані забезпечити зростання доходів переважно за рахунок розширення традиційних напрямів діяльності підприємства.

За джерелами фінансування інвестиційної діяльності інвестиції поділяються на такі, що здійснюються за рахунок: власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); запозичені (державний кредит, кредит комерційних банків й інших фінансово-кредитних установ); залучених фінансових ресурсів інвестора (кошти інших інвесторів і вкладників).

За відтворювальною спрямованістю:

1) валові інвестиції характеризують загальний обсяг капіталу, що інвестується у відтворення основних засобів і нематеріальних активів за певний час;

2) реноваційні характеризують обсяг капіталу, який інвестується в просте відтворення основних коштів і нематеріальних активів, що амортизуються. У кількісному вираженні реноваційні інвестиції прирівнюються зазвичай до суми амортизаційних відрахувань за певний період;

3) чисті інвестиції характеризують обсяг капіталу, що інвестується в розширене відтворення основних коштів і нематеріальних активів. У кількісному вираженні чисті інвестиції – це сума валових інвестицій, зменшена на суму амортизаційних відрахувань за всіма видами капітальних активів, що амортизуються підприємством у певному періоді.

За територіальною ознакою розрізняють інвестиції внутрішні (інвестиції здійснюють в об'єкти інвестування в межах держави); іноземні (поза її межами). До іноземних інвестицій належить також придбання різних фінансових інструментів інших держав – акцій іноземних компаній, облігацій інших держав тощо.

Залежно від строків освоєння інвестиції можуть бути довго-, середньо- і короткостроковими. Основне правило інвестування полягає в тому, що інвестиції повинні бути довгостроковими (у світовій практиці – більше одного року), однак через несприятливі умови інвестиційного клімату, нестабільність політичних обставин і високі темпи інфляції інвестори вимушені шукати об'єкти середньострокових та короткострокових вкладень. Згідно з методологією НБУ, в Україні короткостроковими вважаються інвестиції до одного року, середньостроковими – до трьох років, довгостроковими – понад три роки.

За ступенем ризику інвестиції поділяються на такі види:

1) безризикові інвестиції характеризують вкладення засобів у такі об'єкти інвестування, в яких відсутній реальний ризик втрати капіталу або очікуваного доходу і практично гарантоване одержання розрахункової реальної суми чистого інвестиційного прибутку;

2) низькоризикові інвестиції характеризують вкладення капіталу в об'єкти інвестування, ризик за якими значно нижчий від середнього;

3) середньоризикові інвестиції – рівень ризику по об'єктах інвестування цієї групи приблизно співпадає з середньоринковим; 4) високоризикові інвестиції – рівень ризику по об'єктах інвестування цієї групи зазвичай істотно перевищує середньоринковий.

За критерієм спрямованості дій виділяють: нетто-інвестиції (інвестиції на заснування проекту (початкові інвестиції)); екстенсивні інвестиції (інвестиції на розширення (збільшення) виробничого потенціалу); реінвестиції (повторні інвестиції за рахунок використання прибутку, отриманого від первинного капіталу); бруто-інвестиції (це нетто-інвестиції плюс реінвестиції).

Запропонована класифікація інвестицій, на нашу думку, у достатній мірі систематизує основні види інвестиції за ознаками й може бути методичною основою при проведенні відповідних аналітичних досліджень, складанні бізнес-планів інвестиційних проектів, розробці інвестиційних стратегій та обґрунтуванні фінансово-економічних процесів.

В умовах структурної перебудови української економіки гострою проблемою є потреба у великих інвестиціях. Активізація інвестиційного процесу є вирішальною умовою успішного продовження соціально-економічних перетворень в Україні.

Список літератури:

1. Вінник О.М. Інвестиційне право / О.М. Вінник. – К.: Правова єдність, 2009. – 616 с.
2. Грідасов В.М. Інвестування / В.М. Грідасов, С.В. Кривченко, О.Є. Ісаєва. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 164 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р., №1560-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник. / Т.В. Майорова. – К.: ЦУЛ, 2003. – 376 с.
5. Шарп У. Инвестиции: пер. с англ. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бэйли. – М.: ИНФРА-М, 2009. – XII. - 1028 с.